

วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย

นางสาวกัญญา สุขสบาย

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974 - 333 - 093 - 3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**THE EVOLUTION OF PERSPECTIVES
ON EDUCATIONAL RIGHTS IN THAILAND**

MISS. KANYA SOOKSABINE

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Foundations of Education**

Department of Foundations of Education

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974- 333 - 093 - 3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย

โดย

นางสาวกัญญา สุขสบาย

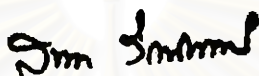
ภาควิชา

สารคดีศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.จุมพล พุฒภัทรชวิน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

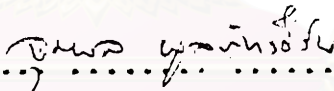

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ กิระนันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รัชกุลเมือง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.จุมพล พุฒภัทรชวิน)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อมรวิทย์ นาคกรเทพ)

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กัญญา สุขสบาย : วัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย

(THE EVOLUTION OF PERSPECTIVES ON EDUCATIONAL RIGHTS IN THAILAND)

อ.ที่ปรึกษา : ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน, 428 หน้า. ISBN 974-333-093-3.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในระบบของการศึกษาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2435-พ.ศ. 2540 วิธีการที่ใช้ในการศึกษาคือการวิจัยเอกสาร และการวิเคราะห์เชิงอุปนัย โดยมีกรอบของการวิจัย 11 ประเด็น ได้แก่ (1) สิทธิที่จะได้รับการศึกษาแบบให้เปล่าในการศึกษาภาคบังคับ (2) สิทธิทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในรูปแบบต่างๆ (3) สิทธิแห่งความเสมอภาคในการเข้าศึกษาในสถาบันระดับอุดมศึกษา (4) สิทธิที่จะรู้หนังสือ (5) สิทธิที่จะได้รับการศึกษาตลอดชีวิต (6) สิทธิที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชน (7) สิทธิที่จะได้รับการแนะแนวอาชีพ (8) สิทธิที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (9) สิทธิในการเลือกประเภทการศึกษาให้กับบุตรหลาน (10) สิทธิที่จะมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา (11) สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการศึกษา

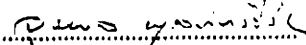
ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

วัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย ตามกรอบการวิจัย 11 ประเด็น จากการศึกษาเอกสารชั้นต้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2540 พบว่า ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2435-2463) ปรากฏสาระที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 7 ประเด็น กล่าวคือ สาระบัญญัติในกฎหมาย 6 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 3, 4, 9, 10 และ 11 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 6, 10 และ 11 ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2464-2474) ปรากฏสาระที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 4 ประเด็น กล่าวคือสาระบัญญัติในกฎหมาย 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 9, และ 11 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 1 ประเด็น คือประเด็นที่ 10 ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2475-2487) ปรากฏสาระที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 7 ประเด็น กล่าวคือสาระบัญญัติในกฎหมาย 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 3, 10 และ 11 ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 7 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 3, 4, 8, 9, 10, และ 11 ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2488-2503) ปรากฏสาระที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 8 ประเด็น กล่าวคือ สาระบัญญัติในกฎหมาย 5 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 3, 6, 10 และ 11 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 5 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 2, 3, 4 และ 9 ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2504-2515) ปรากฏสาระที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 7 ประเด็น กล่าวคือ สาระบัญญัติในกฎหมาย 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 3 และ 11 แนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 7 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 2, 3, 4, 7, 9 และ 11 ช่วงที่ 6 (พ.ศ. 2516-2540) ปรากฏสาระที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา 11 ประเด็น กล่าวคือสาระบัญญัติในกฎหมาย 6 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1, 3, 5, 6, 10 และ 11 ส่วนแนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา ปรากฏทุกประเด็นตามกรอบการวิจัย

ภาควิชา สตรีศึกษา

สาขาวิชา พื้นฐานการศึกษา

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

3970068927 : MAJOR FOUNDATIONS OF EDUCATION
KEY WORD: EDUCATIONAL RIGHTS

KANYA SOOKSABINE : THE EVOLUTION OF PERSPECTIVES ON EDUCATIONAL RIGHTS IN THAILAND. THESIS ADVISOR : DR. CHUMPOL POOLPATARACHIWIN, Ph.D. 423 pp. ISBN 974-333-093-3.

The purpose of this study is to examine the evolution of the perspectives on educational rights in Thai education system from the range of B.E. 2435-2540. Research methods employed in this study are documentary research and analytic induction. 11 perspectives are thoroughly examined : (1) the right to free and compulsory education, (2) the right to secondary education in different forms by all appropriate means, (3) the right to equal access to higher education, (4) the right to acquire fundamental literacy, (5) the right to lifelong education, (6) the right to learn the values and customs of one's group, (7) the right to obtain vocational guidance, (8) the right to learn about human right, (9) the right of parents to choose the kind of education that will be given to their children, (10) the right to freedom of thought, conscience and religion, (11) the right to educational participation.

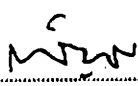
Results of study

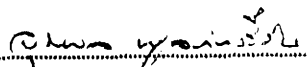
The results of the study on the evolution of the perspectives on educational rights in Thailand, according to the 11 perspective mentioned, revealed that from the first period of B.E. 2435-2464, 7 perspectives on the educational rights are stated. There are 6 issues (1,3,4,9,10,11) found in legalized documents and 4 perspectives on educational rights (1,6,10,11). The second period of B.E. 2464-2474, 4 perspectives on the educational rights are stated. There are 3 issues (1,9,11) found in legalized documents and 1 perspectives on educational rights (10). The third period of B.E. 2475-2487, 7 perspectives on the educational rights are stated. There are 4 issues (1,3,10,11) found in legalized documents and 7 perspectives on educational rights (1,3,4,8,9,10,11). The fourth period of B.E. 2488-2503, 8 perspectives on the educational rights are stated. There are 5 issues (1,3,6,10,11) found in legalized documents and 5 perspectives on educational rights (1,2,3,4,9). The fifth period of B.E. 2504-2515, 7 perspectives on the educational rights are stated. There are 3 issues (1,3,11) found in legalized documents and 7 perspectives on educational rights (1,2,3,4,7,9,11). The sixth period of B.E. 2516-2540, 11 perspectives on the educational rights are stated. There are 6 issues (1,3,5,6,10,11) found in legalized documents and 7 perspectives on educational rights are found in all 11 issues.

ภาควิชา..... สตรีศึกษา.....

สาขาวิชา..... พื้นฐานการศึกษา.....

ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

การเกิดชื่อของการที่ปรึกษา.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย” จะสำเร็จมิได้ ถ้าหากไม่ได้รับเงินทุนอุดหนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. จุมพล ทูลภัทรชีวิน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ให้อิสระทางความคิด ให้ทางเลือกในการตัดสินใจ และชี้แนะแนวทางในการดำเนินการวิจัย ตลอดจนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิดา รัชภัลเมือง และอาจารย์ ดร. อมรวิชัย นาคทรารพ ที่ให้ความกรุณาแก่ผู้วิจัยในการสอบ

ในการดำเนินการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ศรีราชา เจริญพานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทิน นพเกตุ คุณวัลลภ ดั่งคณานุรักษ์ คุณศรารุณี ประทุมราช และ ดร. ภาควิวัฒน์ ภักดีวงศ์ ที่ได้กรุณาตรวจสอบการวิเคราะห์และแก้ไข ตลอดจนเสนอข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อีกทั้งสละเวลาอันมีค่าของท่านให้การสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์วิจิต มันทานารถ ที่กรุณาให้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในกระบวนการเขียนการสอนในรายวิชาสิทธิมนุษยชน ตลอดจนได้กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ รัตนา ตุงคสวัสดิ์ ครูผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ที่ได้กรุณาให้ความห่วงใยและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาสารัตถศึกษาทุกท่านที่ได้ประสาทวิชาอันมีค่ายิ่งแก่ผู้วิจัยและได้กรุณาให้กำลังใจ

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ดลพัฒน์ ยศธร อาจารย์ดวงกมล ฐิติเวส คุณปิยพรรณ-คุณเกษร จรรยา คุณอรัญญา คงถาวร น้องเมเปิ้ล-น้องนิต พี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ภาควิชาสารัตถศึกษาทุกท่าน ตลอดจนผู้มีอากล่ำวามได้ในที่นี้ * ที่ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณชายมุ่ง ฉลาดลับ คุณพ่อ-คุณแม่ ผู้สนับสนุนทั้งกำลังใจและกำลังทรัพย์ และขอขอบคุณ เดชา พิษิต และสุชาติ น้องชายที่เป็นกำลังใจมาโดยตลอด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กัญญา สุชสาข

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
คำจำกัดความ.....	6
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ตอนที่ 1 ที่มาของของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	10
1.1 แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติ..	10
- กฎหมายธรรมชาติ.....	10
- สิทธิตามธรรมชาติ.....	13
1.2 ความหมายของสิทธิมนุษยชน.....	17
1.3 วิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชน.....	25
ตอนที่ 2 สิทธิมนุษยชนกับการศึกษา.....	31
2.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษา.....	31
2.2 ความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษา....	32
ตอนที่ 3 สิทธิทางการศึกษาตามกรอบการวิจัย.....	39
ตอนที่ 4 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72
3.1 เอกสารงานวิจัยในประเทศ.....	72
3.2 เอกสารงานวิจัยต่างประเทศ.....	73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	76
3.1 แหล่งข้อมูล	76
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	77
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	78
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์เอกสาร : วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาใน ประเทศไทย.....	82
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยในยุคดั้งเดิม	82
ตอนที่ 2 วิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย ..	87
ช่วงที่ 1 ช่วงปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุล จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	87
ช่วงที่ 2 ช่วงการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464	125
ช่วงที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงการปกครอง สู่ระบอบประชาธิปไตย	146
ช่วงที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ..	181
ช่วงที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาช่วงที่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ.	213
ช่วงที่ 6 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาหลังวิกฤติเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516	242
ตอนที่ 3 สรุปวิวัฒนาการของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทย	338
บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	351
สรุปผลการวิจัย	351
อภิปรายผล	366
ข้อเสนอแนะ	391
รายการอ้างอิง	394
ภาคผนวก	413
ประวัติผู้เขียน	423

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	92
ฐานะคู่มือการค้าของประเทศสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	
ตารางที่ 2	124
สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยช่วงที่ 1 (พ.ศ.2435-2464).....	
ตารางที่ 3	145
สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2464-2475).....	
ตารางที่ 4	149
งบประมาณจากการจัดสรรในปี พ.ศ. 2480-2485.....	
ตารางที่ 5	180
สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2475-2488).....	
ตารางที่ 6	212
สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2488-2504).....	
ตารางที่ 7	216
รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อประชากรหนึ่งคนต่อหนึ่งปี.....	
ตารางที่ 8	241
สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2504-2516).....	
ตารางที่ 9	337
สรุปแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในประเทศไทยช่วงที่ 6 (พ.ศ. 2516-2540).....	
ตารางที่ 10	350
สรุปผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาในแต่ละช่วง ตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2540.....	
ตารางที่ 11	413
จำนวนนักเรียน ชาย หญิง ในมณฑลกรุงเทพฯ ปี พ.ศ. 2452-2453....	
ตารางที่ 12	413
จำนวนนักเรียน ชาย หญิง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2464-2474.....	
ตารางที่ 13	414
รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ. 2435-2439.....	
ตารางที่ 14	414
รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ. 2441-2445.....	
ตารางที่ 15	415
รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปกติ พ.ศ. 2454-2458.....	
ตารางที่ 16	416
ปริมาณการเพิ่มของค่าบลที่ประกาศการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2464-2478	
ตารางที่ 17	416
จำนวนเงินศึกษาพหุที่เก็บได้ จากปี พ.ศ. 2465-2468.....	
ตารางที่ 18	417
จำนวนเงินศึกษาพหุที่ประมาณว่าจะเก็บได้และที่เก็บได้ในปี พ.ศ. 2469-2471.....	
ตารางที่ 19	417
จำนวนเด็กที่สำรวจได้ และเข้าเรียนแล้วทั่วพระราชอาณาจักร จาก พ.ศ.2475-2485.....	
ตารางที่ 20	418
จำนวนเด็กที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียนแยกตามสาเหตุ จาก พ.ศ. 2475-2485.....	

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 21 จำนวนเด็กที่สำรวจได้และเข้าเรียนแล้ว จาก พ.ศ. 2485-2493.	419
ตารางที่ 22 จำนวนโรงเรียนและนักศึกษาผู้ใหญ่ในช่วง พ.ศ. 2483 - 2488.	419
ตารางที่ 23 จำนวนนักเรียนและนักศึกษาการศึกษาผู้ใหญ่ภาคหลักสูตร ในช่วง พ.ศ. 2499-2503.	420
ตารางที่ 24 งบประมาณประจำปี งบประมาณกระทรวงศึกษาธิการ ระหว่าง พ.ศ. 2485-2493.	420
ตารางที่ 25 งบประมาณการศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2494-2503.	421
ตารางที่ 26 การกระจายจำนวนร้อยละของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผู้สมัครสอบ เข้ามหาวิทยาลัย และผู้สอบคัดเลือกได้ จำนวนตามภูมิภาค ปี พ.ศ. 2516	421
ตารางที่ 27 อัตราส่วนรายจ่ายเพื่อพัฒนาการเศรษฐกิจ ปีงบประมาณ 2507-2509 แยกตามสาขา.	422